

Belastingen over de winst van in Nederland genoteerde ondernemingen

Wietse de Heer, Jan Backhuijs en Ralph ter Hoeven

SAMENVATTING Het onderwerp belastingen over de winst van ondernemingen trekt veel belangstelling vanuit de maatschappij. Daarbij is met name de toelaatbaarheid van belastingconstructies onderwerp van discussie. Deze bijdrage onderzoekt de effectieve belastingdruk van de grootste Nederlandse beursondernemingen en de onzekerheden die zich in dit verband voordoen. Vastgesteld wordt dat over 2014 vooral het gebruik van belastingfaciliteiten en de voorwaartse verliescompensatie hebben geleid tot een lagere effectieve belastingdruk. Over onzekere fiscale posities wordt beperkt informatie gegeven, wellicht omdat ondernemingen bang zijn hun positie jegens de fiscus te schaden. Een oordeel over de effectieve belastingdruk is slechts mogelijk na een goede beoordeling van de verwerking van alle fiscale onzekerheden.

RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK Dit artikel geeft de lezer inzicht in de hoogte van de effectieve belastingdruk en in oorzaken die het verschil tussen deze druk en het toepasselijke tarief verklaren. Het artikel geeft tevens inzicht in de kwaliteit van de toelichtingen over verliescompensatierechten en onzekere belastingposities die inherent zijn aan de bepaling van de effectieve belastingdruk. Tevens worden hiervan 'best practices' gegeven.

1 Inleiding

Het onderwerp belastingen over de winst van ondernemingen heeft momenteel veel interesse van het grote publiek. Die interesse richt zich enerzijds op de effectieve belastingdruk van de onderneming zoals die blijkt uit de jaarrekening. In het bijzonder de internationaal opererende onderneming zou in staat zijn haar groepsmaatschappijen zodanig transacties met elkaar te laten doen dat de fiscale winsten in landen met lagere belastingtarieven worden gemaakt. Ook zou zij daarbij per land verschillende belastingfaciliteiten optimaal kunnen benutten, zoals het maken van specifieke afspraken met belastingdiensten ('rulings')¹. De vraag in dit verband is allereerst wat het beleid van het

bestuur van de onderneming inzake belastingafdracht is en welke speerpunten daarin worden genoemd. Vervolgens is interessant na te gaan wat de effectieve belastingdruk ten opzichte van het toepasselijke belastingtarief is.

Anderzijds is er interesse van het grote publiek voor de inschattingen van het bestuur van de onderneming in zijn jaarrekening met betrekking tot het benutten van verliescompensatierechten, in het bijzonder in economische minder zekere tijden.

Voor beide interesses is de jaarrekening een belangrijke bron van informatie. Daarom is het zinvol allereerst te bezien hoe de belastinglast in de jaarrekening wordt bepaald. Onder IAS 12 *Winstbelastingen* bestaat de belastinglast over de winst in enig jaar uit twee posten. Allereerst is dat het bedrag dat de onderneming aan winstbelasting moet betalen op basis van het over dat jaar op fiscale basis berekende resultaat. Daarnaast is er de belastinglast (of -bate) uit hoofde van latente belastingen. Deze laatste bestaat uit de volgende elementen:

- De verschillen in boekwaarde tussen de posten in de jaarrekening en de posten op de fiscale balans. Indien deze verschillen in een toekomstig jaar alsnog verdwijnen worden hiervoor in de jaarrekening latenties opgenomen. Passieve latenties indien in een later jaar de onderneming alsnog winstbelasting moet betalen. Actieve latenties indien de onderneming het verschil alsnog mag verrekenen met alsdan te betalen belastingen.
- De in de toekomst met fiscale winsten te verrekenen geleden fiscale verliezen (de zogenoemde voorwaartse verliescompensatie). Deze verrekening leidt tot een actieve belastinglatentie.

Het in de balans verwerken van een actieve belastinglatentie gebeurt normaliter via de winst-en-verliesrekening. Daarbij wordt verondersteld dat de actieve latentie in de toekomst realiseerbaar is. Het op de balans hebben van een actieve belastinglatentie geeft aan de gebruikers van de jaarrekening twee signalen van de

onderneming. Aan de ene kant betekent dit dat de onderneming verwacht in de toekomst (fiscale) winsten te zullen maken waarmee de beschikbare actieve latentie zal worden gerealiseerd (positief signaal). Aan de andere kant geeft een actieve latentie, voor zover die is ontstaan uit geleden verliezen, aan dat de onderneming in het verleden geen winsten heeft gerealiseerd hetgeen de vraag opwerpt of ze daartoe in de toekomst wel in staat is (negatief signaal). Uit wetenschappelijk onderzoek komt naar voren dat openbaarmaking van wijzigingen in de opgenomen actieve belastinglatentie relevante informatie aan beleggers verschaft (zie voor een overzicht: Brouwer, Naarding & Stoffelen, 2012)². De aanpassing van de actieve belastinglatentie wordt gebruikt om de verwachtingen van het management over de toekomstige fiscale resultaten te peilen.

Vanwege de positieve effecten van het opnemen van actieve belastinglatenties op vermogen en resultaat en vanwege de onzekerheid of in de toekomst aan de voorwaarden voor realisatie (door middel van verrekening) zal worden voldaan, worden door IAS 12 eisen gesteld, waaraan moet zijn voldaan op het moment dat een actieve latentie wordt opgenomen. In het bijzonder geldt dit voor het opnemen van actieve latenties uit hoofde van geleden (fiscale) verliezen (IAS 12.36). Indien de onderneming fiscaal verliezen heeft geleden, worden daarom ook aanvullende toelichtingsvereisten gesteld (IAS 12.35 en IAS 12.82). Voor de toelichting over onzekerheden in belastingposities wordt simpelweg verwezen naar IAS 37 *Voorzieningen, voorwaardelijke verplichtingen en voorwaardelijke activa* (IAS 12.88).

Deze bijdrage is als volgt opgebouwd. Paragraaf 2 licht de opzet van het empirisch onderzoek en de selectie van de onderzoekspopulatie toe. Paragraaf 3 gaat in op het onderwerp belastingen in het bestuursverslag. Hierin komen in het bijzonder aspecten van het beleid van het bestuur van de onderneming met betrekking tot winstbelastingen aan de orde. Daarna gaat paragraaf 4 nader in op de verschillen tussen het effectieve en toepasselijke belastingtarief volgens de jaarrekening. We vervolgen in paragraaf 5 en 6 met de bespreking van de uitkomsten van ons onderzoek naar de verslaggeving over verliescompensatierechten en onzekere belastingposities. Hier spelen de inschattingen en verwachtingen van het bestuur van de onderneming met betrekking tot de realisatie en afwikkeling van winstbelastingen in de toekomst een belangrijke rol. We sluiten in paragraaf 7 af met conclusies en een korte nabeschuiving.

2 Opzet empirisch onderzoek en selectie onderzoekspopulatie

Ons onderzoek richt zich op de jaarverslaggeving over het boekjaar 2014 van ondernemingen met een beurs-

notering aan Euronext Amsterdam die op basis van International Financial Reporting Standards (IFRSs) rapporteren. Hiervoor zijn de 75 ondernemingen geselecteerd met de grootste marktkapitalisatie per 31 december 2014 die zijn opgenomen in de belangrijkste Nederlandse beursindices: AEX, AMX en AScX. Bij ondernemingen met een gebroken boekjaar is de jaarrekening over 2013/2014 opgenomen in de populatie. Binnen de geselecteerde ondernemingen bevinden zich zes fiscale beleggingsinstellingen (fbi's), waarvoor specifieke vrijstellingen gelden met betrekking tot winstbelastingen. Ondanks de vrijstellingen voor fbi's worden door drie van deze ondernemingen de belastingposities toegelicht. Daarom zijn de jaarrekeningen van deze drie fbi's toch in de onderzoekspopulatie opgenomen. De toelichting in de jaarrekeningen van de overige drie fbi's is dermate beperkt dat deze jaarrekeningen niet in de onderzoekspopulatie zijn begrepen. Dit resulteert in een onderzoekspopulatie van 72 jaarrekeningen. In appendix 1 is een overzicht opgenomen van alle ondernemingen, met bijbehorende beursindex en primaire bedrijfstak. Deze primaire bedrijfstak is bij eerdere onderzoeken eveneens gebruikt (zie Backhuijs & Roelofsens, 2014, en Backhuijs & Mertens, 2013). In tabel 1 zijn deze gegevens samengevat.

Het onderzoek richt zich op een aantal thema's met betrekking tot belastingen in de jaarrekening en het jaarverslag (hierna genoemd: bestuursverslag). Voor het bestuursverslag is aansluiting gezocht bij de wettelijke vereisten in BW2 Titel 9 (en de relevante bepalingen in de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving in hoofdstuk 400 over het jaarverslag) en voor de jaarrekening bij de relevante IFRS in IAS 12.

3 Belastingen in het bestuursverslag

In deze paragraaf onderzoeken we de behandeling van winstbelasting in het bestuursverslag van ondernemingen. Op basis van de maatschappelijke discussie die momenteel gaande is, valt te verwachten dat de onder-

Tabel 1 Ondernemingen ingedeeld naar beursindex en bedrijfstak (n = 72)

Bedrijfstak	AEX		AMX		AScX		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%
(Tele)communicatie	3	12	2	8		0	5	7
Dienstverlening	4	16	6	25	8	35	18	25
Energie	2	8	1	4		0	3	4
Financiële instelling	5	20	4	17	2	9	11	15
Handel	1	4	3	13	2	9	6	8
Productie	10	40	8	33	11	48	29	40
Totaal	25	100	24	100	23	100	72	100

Tabel 2 Toelichting belastingbeleid in het jaarverslag (n = 72)

Bedrijfstak	Index						Totaal	
	AEX		AMX		AScX			
	n	%	n	%	n	%	n	%
(Tele)communicatie	2	67	0	0	0	0	2	40
Dienstverlening	2	50	3	50	1	13	6	33
Energie	1	50	0	0	0	0	1	33
Financiële instelling	1	20	0	0	1	50	2	18
Handel	1	100	1	33	1	50	3	50
Productie	5	50	4	50	2	18	11	38
Totaal	12	48	8	33	5	22	25	35

neming haar beleid op dit gebied toelicht. Een toelichting op het belastingbeleid wordt echter door artikel 2:391 BW niet verplicht gesteld. In RJ 400.108 wordt wel gezegd dat de belangrijkste elementen van het gevoerde beleid benoemd worden ten einde de jaarrekening zinvol te kunnen interpreteren. Voor veel beursgenoteerde ondernemingen behoort naar verwachting het beleid inzake belastingen hiertoe.

3.1 Belastingbeleid

We onderzoeken allereerst in hoeverre het beleid met betrekking tot belastingen door het bestuur uiteen wordt gezet in het bestuursverslag. De resultaten zijn opgenomen in tabel 2. Hieruit blijkt dat 25 ondernemingen (35% van de totale populatie) specifiek hun belastingbeleid bespreken in het bestuursverslag. Hierbij wordt verder duidelijk dat de grootte van de onderneming (in termen van marktkapitalisatie) een rol speelt. Bijna de helft van de AEX-fondsen (48%) gaat nadrukkelijk in op het belastingbeleid, terwijl dit bij de AMX-fondsen (33%) en de AScX-fondsen (22%) een stuk lager ligt. Als we kijken naar de bedrijfstak, valt vooral op dat handelsondernemingen relatief vaak hun belastingbeleid toelichten, terwijl vooral financiële instellingen relatief minder vaak hierop ingaan.

Vervolgens hebben we bij de 25 ondernemingen die hun belastingbeleid in het bestuursverslag bespreken,

naar de belangrijkste speerpunten daarvan gekeken. Deze hebben we op basis van het besprokene onderverdeeld in vier categorieën, namelijk: compliance, minimalisatie/efficiëntie, transparantie en maatschappelijke waardecreatie³. Hierbij kan een onderneming meerdere van deze speerpunten bespreken in haar bestuursverslag. De resultaten zijn opgenomen in tabel 3.

Duidelijk is dat de meeste ondernemingen (60%) die in het bestuursverslag hun belastingbeleid bespreken, compliance als specifieke doelstelling benoemen, gevolgd door transparantie (36%). Ook is het vermeldenswaard dat 20% van de ondernemingen aangeeft dat het beleid zich toespitst op het minimaliseren van de belastingen. Deze ondernemingen zijn verspreid over de verschillende bedrijfstakken. Veel ondernemingen (65%) maken in hun bestuursverslag niet expliciet waaruit hun belastingbeleid bestaat. Kenmerkend is in dit verband dat slechts 7 van de 72 ondernemingen (10%) in onze populatie de maatschappelijke discussie omtrent belastingen in het bestuursverslag benoemt.

Het algemene beeld van dit deel van het onderzoek is dat de toelichting over het belastingbeleid in het bestuursverslag verbeterd kan worden. Eenzelfde conclusie wordt getrokken door de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) in de door haar uitgevoerde 'Tax Transparency Benchmark' (VBDO, 2015)⁴. Dit onderzoek is verricht onder een populatie van 64 Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen en richtte zich niet alleen op belastingbeleid maar ook op transparantie over belastingafdrachten in landen waar de onderneming actief is. Wat dit laatste betreft constateert de VBDO dat slechts drie procent voldoet aan de OESO-richtlijnen voor 'country by country reporting'⁵, waarbij de onderneming per land inzichtelijk maakt hoeveel belasting zij afdraagt⁶.

3.2 Risicomanagementparagraaf

Naast het belastingbeleid onderzoeken we in hoeverre belastingen specifiek worden genoemd in de risicoma-

Tabel 3 Speerpunten belastingbeleid per bedrijfstak (n = 25)

Bedrijfstak	Compliance		Minimalisatie/ efficiëntie		Transparantie		Maatschappelijke waardecreatie	
	n	%	n	%	n	%	n	%
(Tele)communicatie	2	100	0	0	1	50	0	0
Dienstverlening	5	83	2	33	3	50	1	17
Energie	1	100	1	100	0	0	0	0
Financiële instelling	0	0	0	0	0	0	2	100
Handel	2	67	1	33	0	0	1	33
Productie	5	45	1	9	5	45	4	36
Totaal	15	60	5	20	9	36	8	32

nagementparagraaf. Anders gezegd, in hoeverre beursgenoteerde ondernemingen in Nederland belastingen ook een specifiek risico vinden voor de organisatie. Bij 56% van de ondernemingen blijkt dit het geval te zijn, terwijl bij de overige 44% belastingen niet als zodanig worden genoemd. Tabel 4 geeft een overzicht van de bevindingen per index en bedrijfstak.

De 40 ondernemingen die in de risicoparagraaf belastingen als risico noemen, blijken daarin vrij specifiek. We hebben de aspecten die worden genoemd, onderverdeeld in vier risicocategorieën⁷ en opgenomen in tabel 5.

Met name het voldoen aan wet- en regelgeving (risico op claims en reputatieschade) en de veranderende belastingwetgeving van nationale overheden (wijzigingen in verdragen, faciliteiten en tarieven) zijn risico's die de beursgenoteerde ondernemingen het meest noemen. Een aantal ondernemingen noemt meerdere belasting-gerelateerde risico's in de risicomanagementparagraaf. Tevens hebben we een vergelijking gemaakt tussen de ondernemingen die in de risicomanagementparagraaf het voldoen aan wet- en regelgeving hebben aangemerkt als risico, en de ondernemingen die 'compliance' als doelstelling zien van het belastingbeleid, zoals opgenomen in tabel 3. Hieruit blijkt dat slechts zes (29%) van de ondernemingen beide factoren benoemen, terwijl er ook vijf (24%) ondernemingen zijn die compliance wel als risico zien maar niet benoemen als specifiek onderdeel van het belastingbeleid.

4 Verschillen tussen het effectieve en toepasselijke belastingtarief

Eén van de grootste maatschappelijke kritiekpunten op ondernemingen betreft de afwijkende (meestal lagere) effectieve belastingdruk ten opzichte van het toepasselijke belastingtarief⁸. Volgens IAS 12.86 is de effectieve belastingdruk te berekenen door de belastinglast (-bate) van de onderneming te delen door de (het) winst (verlies) voor belastingen. In deze paragraaf onderzoeken we de toelichting op de belastingdruk tezamen met de belangrijkste factoren die het afwijkende effectieve tarief veroorzaken. Tevens nemen we op basis van onze bevindingen een 'best practice' op voor deze toelichting op de aansluiting van het toepasselijke tarief naar het effectieve tarief.

4.1 De toelichting van het toepasselijke belastingtarief

Om aan de toelichtingsvereisten van IAS 12.81c(i) te voldoen licht een onderneming toe hoe zij het toepasselijke belastingtarief heeft berekend. Hierbij geldt dat zij volgens IAS 12.85 kiest voor het tarief dat voor de gebruiker het meeste inzicht geeft. Hierbij mag worden gekozen voor het tarief in het land van vestiging, zoals in dit onderzoek het Nederlandse vennootschapsbelastingpercentage (25%), maar er mag ook worden

Tabel 4 Belastingen als risico in de risicomanagementparagraaf (n = 72)

Bedrijfstak	Index						Totaal	
	AEX		AMX		AScX		n	%
	n	%	n	%	n	%		
(Tele)communicatie	2	67	0	0	0	0	2	40
Dienstverlening	3	75	2	33	4	50	9	50
Energie	2	100	0	0	0	0	2	67
Financiële instelling	4	80	3	75	0	0	7	64
Handel	1	100	0	0	2	100	3	50
Productie	8	80	5	63	4	36	17	59
Totaal	20	80	10	42	10	43	40	56

gekozen voor het gemiddelde tarief van de gehele groep wanneer de onderneming belasting moet afdragen in meerdere landen. Zoals gepresenteerd in tabel 6, past 32% van de ondernemingen in onze populatie het gewogen internationale tarief toe, terwijl 68% een nationaal tarief toepast in de jaarrekening. Dit kan het Nederlandse tarief zijn, maar ook het geldende tarief in een ander land wanneer daar de bedrijfsvoering voornamelijk plaatsvindt.

Daarnaast valt af te leiden dat naarmate de onderneming groter is, vaker een gemiddeld tarief als toepasselijk tarief wordt toegepast. De keuze voor het gebruikte toepasselijke tarief wordt door IAS 12 vrij gelaten, maar IAS 12.81c vereist wel dat de basis waarop het toepasselijke gemiddelde tarief is berekend wordt toegelicht. Alle ondernemingen met een gemiddeld tarief lichten toe dat zij hiervoor een gewogen gemiddelde berekenen van toepasselijke belastingpercentages in de landen waar de groep actief is op basis van gegenereerde winsten (verliezen) in die betreffende landen.

Volgens IAS 12.81d wordt ook een verklaring gegeven voor de verandering in het toepasselijke belas-

Tabel 5 Risico-categorieën met betrekking tot belastingen (n = 40)

Bedrijfstak	Voldoen aan wet- en regelgeving		Veranderen de belastingwetgeving		Onzekere belastingposities		Actieve belastinglatenties	
	n	%	n	%	n	%	n	%
(Tele)communicatie	1	50	1	50	0	0	0	0
Dienstverlening	4	44	3	33	1	11	1	11
Energie	0	0	2	100	0	0	0	0
Financiële instelling	4	57	5	71	1	14	2	29
Handel	0	0	2	67	0	0	1	33
Productie	12	71	12	71	1	6	2	12
Totaal	21	53	25	63	3	8	6	15

Tabel 6 Toepasselijke belastingtarief (n = 72)

	Index						Totaal	
	AEX		AMX		AScX			
Toepasselijk tarief	n	%	n	%	n	%	n	%
Nationaal	15	60	15	63	19	83	49	68
Gemiddeld	10	40	9	38	4	17	23	32
Totaal	25	100	24	100	23	100	72	100

Figuur 1 Best practice toelichting gewogen internationale belastingtarief. Aegon, Annual report 2014, p. 200

The weighted average applicable statutory tax rate for 2014 is 27.9% (2013: 31.2%; 2012: 30.5%). The decrease in weighted average applicable statutory tax rate compared to the prior year is primarily caused by an increase in profits in lower taxed countries.

In the UK, the corporate income tax rate decreased from 23% in 2013 to 21% as from April 1, 2014, and will further decrease to 20% as from April 1, 2015. A beneficial impact of these changes is reflected in the change in tax rate/base which is partly offset by the effects of the decreasing corporate income tax rate in Spain on the deferred tax asset. In Spain the corporate income tax rate will decrease from 30% to 28% as from 2015 and will further decrease to 25% as from 2016.

In 2014, Other mainly consists of tax effects of the UK life company that have no direct correlation to the IFRS result and also consists of the effect of the various tax rates, other than the statutory tax rate, that are applicable to income of the UK life company.

Tabel 7 Methodiek aansluiting belastingtarief (n = 72)

	Index						Totaal	
	AEX		AMX		AScX			
Methodiek	n	%	n	%	n	%	n	%
Belastinglast (i)	10	40	10	42	11	48	31	43
Belastingtarief (ii)	8	32	5	21	3	13	16	22
Beide	7	28	9	38	9	39	25	35
Totaal	25	100	24	100	23	100	72	100

tingpercentage ten opzichte van de voorgaande periode. Voor het nationale tarief is dit alleen van toepassing wanneer de overheid haar belastingtarief wijzigt, terwijl voor een gemiddeld tarief wijzigingen vaker kunnen voorkomen. Door 52% van de ondernemingen met een gewogen internationaal tarief wordt een specifieke verklaring gegeven. Die verklaring is in nagenoeg alle gevallen een verandering van de geografische spreiding van de winsten, soms gecombineerd met een gewijzigd belastingtarief in één of meer landen. Bij de 48% van de ondernemingen die geen verklaring geven, impliceert de toelichting dat de verklaring ligt in het feit dat het een gewogen

gemiddelde betreft, dat ieder jaar onderhevig is aan verandering.

Als 'best practice' voor de toelichting op de cijfermatige aansluiting van het gewogen internationale naar het effectieve belastingtarief, hebben we de toelichting uit de jaarrekening van Aegon gekozen (zie figuur 1). De reden hiervoor is dat deze het meest specifiek is, een combinatie van zowel geografische spreiding als gewijzigde tarieven bevat en een korte verklaring geeft voor de categorie 'overig'. Hieruit komt duidelijk naar voren wat de lokale factoren zijn die bijdragen aan een veranderend gemiddeld tarief ten opzichte van het voorgaande jaar.

4.2 Aansluiting van de belastingdruk

IAS 12.81c geeft twee mogelijkheden om het verband tussen de winst voor belastingen en de belastinglast over de winst te presenteren, namelijk: i) een cijfermatige aansluiting tussen de in de winst-en-verliesrekening verantwoorde belastinglast en de winst voor belasting vermenigvuldigd met het toepasselijke belastingtarief, en ii) een cijfermatige aansluiting tussen de gemiddelde effectieve belastingdruk en het toepasselijke belastingtarief. Het is interessant om te zien of ondernemingen een keuze tussen deze aansluitingsvarianten maken, en welke belangrijkste oorzaken zij noemen voor de verschillen tussen het effectieve en het toepasselijke belastingpercentage. Dit is ook een onderwerp in de 'Aandachtspunten Financiële Verslaggeving 2011' (AFM 2011) die aangeven dat de toelichting op oorzaken voor het verschil tussen het toepasselijke belastingtarief en de effectieve belastingdruk voor verbetering vatbaar is.

Uit ons onderzoek blijkt dat ondernemingen geen eenduidige methodiek voor de aansluiting kiezen uit de opties die IAS 12 biedt. Zoals weergegeven in tabel 7 geven de meeste ondernemingen (43%) er de voorkeur aan om een cijfermatige aansluiting op basis van de belastinglast op te stellen. Ook is opvallend dat 35% van de ondernemingen beide methoden toepast in de jaarrekening. Hierbij zijn geen noemenswaardige verschillen ontdekt tussen indices of bedrijfstakken.

4.3 Effect van verliescompensatie en belastingfaciliteiten op de effectieve belastingdruk

Het doel van de aansluiting van de belastingdruk is om de gebruiker van de jaarrekening informatie te geven over hoe de effectieve belastingdruk tot stand komt en in het bijzonder welke oorzaken ten grondslag liggen aan de verschillen tussen het effectieve en het toepasselijke belastingtarief. Uit eerder onderzoek (Brouwer et al., 2012) blijkt dat bijvoorbeeld het al dan niet opnemen van verliescompensatierechten een grote impact heeft op de effectieve belastingdruk. Ons onderzoek richt zich op de effectieve belastingdruk in 2014, zoals die uit de jaarrekening blijkt, en de belangrijkste

factoren die de effectieve belastingdruk van beursgenoteerde ondernemingen beïnvloeden.

Allereerst onderzoeken we hier wat de gemiddelde effectieve belastingdruk⁹ is voor de ondernemingen in de onderzoekspopulatie. Dit overzicht is opgenomen in tabel 8 en 9. Uit onze gegevens blijkt dat bij een aantal ondernemingen sprake is van een extreem hoge/lage effectieve belastingdruk. Uit de toelichting in de desbetreffende jaarrekeningen blijkt dit te worden veroorzaakt door een eenmalige gebeurtenis (b.v. de vrijval van een belastinglatentie) waarvan het bedrag relatief hoog is in vergelijking tot het resultaat over het boekjaar. Om deze reden kan de gemiddelde effectieve belastingdruk een vertekend beeld van de populatie geven. In de tabellen is beschrijvende statistiek toegepast om de uitkomsten beter te kunnen interpreteren. De mediaan geeft een meer genormaliseerd beeld, terwijl de standaarddeviatie en de minimum- en maximumwaarden sterk beïnvloed worden door de ondernemingen met een extreme effectieve belastingdruk.

Uit bovenstaande tabellen blijkt dat de effectieve belastingdruk sterk kan verschillen, zoals ook wordt aangegeven door de standaarddeviatie van de resultaten. Verder valt op dat de mediaan per index en per bedrijfstak over het algemeen lager is dan het toepasselijke tarief in Nederland (25%). Dit is wellicht een van de factoren die van invloed is op de publieke opinie over belastingdruk van multinationals. Wanneer we het effectieve belastingtarief afzetten tegen het toepasselijke tarief (geldend of gemiddeld), dan is bij 47 ondernemingen (65%) de effectieve belastingdruk lager, terwijl bij de overige 25 ondernemingen (35%) de effectieve belastingdruk hoger is dan het toepasselijke tarief.

Op basis van de mediaan is verder te zien dat grotere ondernemingen een lagere effectieve belastingdruk hebben. Een mogelijke verklaring is dat grotere beursgenoteerde ondernemingen meer mogelijkheden hebben om de belastingdruk te verminderen dan kleinere ondernemingen, bijvoorbeeld doordat ze in meer landen gevestigd zijn.

Een logische vervolgvraag is welke aspecten er verantwoordelijk zijn voor de afwijkingen van de effectieve belastingdruk ten opzichte van het toepasselijke tarief. Hiervoor categoriseren we de in de jaarrekeningen genoemde aspecten. Dit is geen eenvoudige opgave, aangezien veel effecten in de jaarrekeningen gesaldeerd worden weergegeven in de aansluiting, voornamelijk met betrekking tot tijdelijke verschillen (actieve- en passieve belastinglatenties) en permanente verschillen (belastingfaciliteiten). In tabel 10 en 11 is een overzicht gegeven per bedrijfstak en per index van de acht categorieën¹⁰ die we in dit onderzoek onderscheiden. Om consistentie

over het toepasselijke tarief te bereiken, hebben we als uitgangspunt het geldende Nederlandse belastingtarief van 25% gehanteerd. De kolom 'correctie toepasselijk tarief' laat het effect zien van het gewogen gemiddelde tarief van de onderneming ten opzichte van het geldende tarief. Vervolgens is het startpunt voor alle ondernemingen in de aansluiting gelijk.

We hebben in tabel 10 en 11 zowel het gemiddelde ('Gem')¹¹ als de mediaan ('Med') opgenomen. Uit de mediaan is af te leiden dat volgens de jaarrekeningen over 2014 belastingfaciliteiten een belangrijk (verlagent) effect hebben op de effectieve belastingdruk van de ondernemingen in onze populatie. Uit het gemiddelde is af te leiden dat, als er sprake is van mutaties in verliescompensatierechten, dit dan een groot effect op de belastingdruk heeft. Op basis van de jaarrekeningen over 2014 was voornamelijk sprake van een verhogend effect op de effectieve belastingdruk.

Actieve en passieve belastinglatenties worden veroorzaakt door verschillen tussen de waardering van activa en verplichtingen in de jaarrekening enerzijds en de fiscale waarden van deze activa en verplichtingen anderzijds. Ook de opname van verliescompensatierechten (actieve latenties) kan een oorzaak zijn. Met name deze laatste post is sterk onderhevig aan inschattingen van het management. Dit is ook een belangrijke oorzaak voor het effect op de effectieve belastingdruk. Wanneer een onderneming meer of minder verliescom-

Tabel 8 Effectieve belastingdruk per bedrijfstak (n = 72)

		Effectieve belastingdruk				
		Gemiddelde	Mediaan	Standaarddeviatie	Min	Max
Bedrijfstak:	n	%	%	%	%	%
(Tele)communicatie	5	0%	21%	48%	-84%	27%
Dienstverlening	18	38%	28%	85%	-74%	332%
Energie	3	25%	22%	22%	4%	48%
Financiële instelling	11	15%	16%	10%	-7%	26%
Handel	6	255%	22%	574%	1%	1427%
Productie	29	151%	20%	577%	-49%	2974%
Totaal	72	95%	20%	403%	-84%	2974%

Tabel 9 Effectieve belastingdruk per index (n = 72)

		Effectieve belastingdruk				
		Gemiddelde	Mediaan	Standaarddeviatie	Min	Max
Index	n	%	%	%	%	%
AEX	25	132%	18%	592%	-84%	2974%
AMX	24	71%	20%	222%	-55%	1063%
AScX	23	79%	26%	296%	-74%	1427%
Totaal	72	95%	20%	403%	-84%	2974%

Tabel 10 Genoemde factoren in overzicht aansluiting effectieve belastingdruk per bedrijfstak (n = 72)¹²

Bedrijfstak	Correctie toepasselijke tarief		Belastingfaciliteiten		Mutaties latenties voor verliescompensatie		Mutaties latenties voor tijdelijke verschillen		Bronbelasting		Verandering belastingtarieven		Aanpassing vorig boekjaar		Overig	
	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med
(Tele) communicatie	3%	-1%	-2%	0%	-18%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-2%	0%	-6%	0%
Dienstverlening	-2%	0%	-1%	-1%	19%	0%	-4%	0%	2%	0%	1%	0%	-3%	0%	-1%	0%
Energie	-2%	1%	-2%	0%	1%	2%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%
Financiële instelling	4%	2%	-20%	-2%	2%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	3%	1%
Handel	4%	0%	11%	0%	216%	0%	-3%	-4%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%
Productie	6%	2%	0%	-4%	11%	0%	2%	0%	1%	0%	0%	0%	108%	0%	2%	0%
Totaal	3%	1%	-3%	-2%	26%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	43%	0%	1%	0%

Tabel 11 Genoemde factoren in overzicht aansluiting effectieve belastingdruk per index (n = 72)¹²

Bedrijfstak	Correctie toepasselijke tarief		Belastingfaciliteiten		Mutaties latenties voor verliescompensatie		Mutaties latenties voor tijdelijke verschillen		Bronbelasting		Verandering belastingtarieven		Aanpassing vorig boekjaar		Overig	
	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med	Gem	Med
AEX	1%	0%	4%	-4%	-16%	-1%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	125%	0%	2%	0%
AMX	7%	4%	-16%	-5%	49%	0%	0%	0%	2%	0%	0%	0%	4%	0%	1%	0%
AScX	2%	0%	3%	1%	48%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	3%	1%	-3%	-2%	26%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	43%	0%	1%	0%

pensatierechten activeert, omdat de inschattingen over de toekomstige winstgevendheid van de onderneming veranderen, heeft dit een effect op de effectieve belastingdruk. Uit ons onderzoek van de jaarrekeningen over 2014 blijkt dat met name AMX- en AScX-fondsen hier gemiddeld een sterk effect van ondervinden. Deze bevinding komt overeen met de bevindingen van Brouwer et al. (2012), die aangeven dat aanpassingen van de opgenomen actieve belastinglatenties frequent voorkomen, en daarmee een grote impact hebben op de effectieve belastingdruk.¹³

Een andere factor die grote invloed heeft op de belastingdruk betreft belastingfaciliteiten. Dit zijn specifieke faciliteiten in nationale (zoals Nederlandse) belastingwetgeving waar ondernemingen gebruik van kunnen maken. Opvallend is dat met name het effect bij AMX-fondsen sterk aanwezig is. Dit wordt in het bijzonder veroorzaakt door een aantal ondernemingen in de AMX waar sprake is van significante vrijgestelde inkomsten, zoals fbi's die de belastingdruk kunnen verleggen naar de participanten.

4.4 Best practice

Op basis van ons onderzoek kunnen we concluderen dat de kwaliteit van de toelichting op de effectieve belastingdruk aanzienlijk verschilt. De vereisten van IAS

12.81 worden niet door alle ondernemingen volledig gevolgd. Deze ondernemingen kunnen een voorbeeld nemen aan een 'best practice' uit de jaarrekening van KPN, zie figuur 2. KPN licht hierin duidelijk toe op zowel kwantitatieve als kwalitatieve wijze waardoor de verschillen tussen de geldende en de effectieve belastingdruk worden veroorzaakt. Ook is te zien dat belastingfaciliteiten en verliescompensatierechten zorgen voor een lagere effectieve belastingdruk.

5 Verliescompensatierechten

Zoals geïdentificeerd in paragraaf 4, hebben verliescompensatierechten een grote invloed op de effectieve belastingdruk van een onderneming en komen aanpassingen in de opgenomen actieve belastinglatenties frequent voor. Ook de European Securities and Markets Authority ('ESMA') heeft in een public statement in oktober 2014 actieve belastinglatenties aangemerkt als een aandachtspunt voor de jaarrekening. De economische instabiliteit van de afgelopen jaren heeft bij veel ondernemingen geleid tot het opnemen of vrijvallen van verliescompensatierechten. Echter de onderbouwing voor het al dan niet opnemen van deze compensabele verliezen verdient volgens de ESMA aandacht in de toelichting van de jaarrekening. IAS 12.82 vereist immers dat de onderbouwing voor de opname wordt gegeven a) wanneer het gebruik van de

Figuur 2 Best practice toelichting effectieve belastingdruk. KPN, Annual report 2014, pp. 128-129

KPN qualifies as an innovative company and concluded an agreement in 2011 with the Dutch tax authorities with respect to the application of the Dutch innovation box tax regime. The innovation box tax regime is a facility under Dutch corporate income tax law whereby profits attributable to innovation are taxed at an effective rate of 5%. The application of the innovation box resulted in a benefit of EUR 17 million over 2014 (2013: EUR 37 million) and furthermore reduced KPN's effective tax rate in the Netherlands from the statutory tax rate of 25% to approximately 20%.

Income tax expense

Amounts in millions of EUR	2014	2013
Current tax	-37	-53
Changes in deferred taxes	-10	84
Income tax (charge)/benefit from continuing operations	-47	-31

The reconciliation from the Dutch statutory tax to the effective tax rate is explained in the table below.

Amounts in millions of EUR	2014	2013
Profit before income tax from continuing operations¹	292	269
Taxes at Dutch statutory tax rates ²	-73	-67
Tax rate differences of foreign operations ³	-	-4
Non-taxable income and non-deductible expenses ⁴	-35	-16
Notional interest deduction Belgium	-	13
Innovation tax facilities current year	17	37
Innovation tax facilities prior years ⁵	-18	16
(De)recognition of deferred tax positions⁵		
- related to prior years	37	45
- related to the current year	5	4
Other	20	3
Income tax benefit/(charge) from continuing operations	-47	31
Effective tax rate continuing operations	16.1%	-11.5%

- 1) Excluding the share in profits or losses of associates and joint ventures.
- 2) Taxes at Dutch statutory tax rates are calculated on the basis of profit before income tax from continuing operations (excluding the share of profits of associates and joint ventures) and the applicable Dutch corporate income tax rate of 25% in 2014 and 2013.
- 3) Tax rate differences of foreign operations reflect the impact of different tax rates in the fiscal jurisdictions in which KPN operates. In 2014 and 2013, the corporate tax rates amounted to 34% in Belgium and 40% in the United States.
- 4) Non-taxable income and non-deductible expenses represent adjustments for income not subject to taxation and mainly relates to a non-deductible loss regarding Reggefiber of EUR 99 million (please refer to Note 31 for further information).
- 5) In 2011, KPN reached an agreement with the Dutch tax authorities with regard to the application of the so-called innovation tax facilities which was reassessed in 2013 and 2014.
- 6) (De)recognition of deferred tax positions reflects the effects of valuation or non-valuation of tax loss carry forward and deductible temporary differences mainly due to blended tax rate adjustments. In 2013, iBasis US recognized a deferred tax asset to an amount of EUR 23 million based on tax loss carry forward to offset positive taxable income in the coming years

compensatierechten afhankelijk is van toekomstige winsten, en b) wanneer er voor de onderneming sprake is van een recent verlies. Dit kan belangrijke informatie geven voor de gebruikers van de jaarrekening, omdat actieve belastinglatenties waarderelevant zijn (Naarding & Langendijk, 2007) en omdat de inschatting van het management om verliescompensatierechten op te nemen iets zegt over de verwachte toekomstige fiscale resultaten van de onderneming. IAS 12.29 en IAS 12.34 stellen immers dat de verliescompensatierechten worden opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat voldoende toekomstige fiscale winsten beschikbaar zijn (ESMA, 2014).

IAS 12.81e schrijft daarnaast voor dat ook de ongebruikte verliescompensatierechten worden toegelicht. In samenhang met de toelichting op de wel geactiveerde verliescompensatierechten (IAS12.81g(i)) ontstaat

een beeld over de verhouding geactiveerde/niet-geactiveerde verliescompensatierechten. ESMA (2014) stelt dat het bestaan van ongebruikte compensatierechten twijfel kan doen ontstaan of de onderneming in de toekomst wel winstgevend zal zijn.

5.1 Toelichting verliescompensatierechten

Bij onze analyse van de jaarrekeningen over 2014 van de beursgenoteerde ondernemingen in onze populatie hebben we allereerst onderzocht in hoeverre het al dan niet opnemen van verliescompensatierechten wordt geïdentificeerd als kritische inschatting van het management in overeenstemming met IAS 1.122. Vijf ondernemingen in de populatie lichten niets toe over het beschikken over verliescompensatierechten. Van de overige ondernemingen blijkt dat 53 ondernemingen (79%) het activeren van verliescompensatie een kritische inschatting noemt. Bij de overige 14 ondernemin-

Tabel 12 Presentatie verliescompensatierechten (n = 72)

	Index						Totaal	
	AEX		AMX		AScX			
Beschikbare verliescompensatierechten	n	%	n	%	n	%	n	%
Brutobedragen	15	60	16	67	14	61	45	63
Bruto- en nettobedragen	8	32	4	17	2	9	14	19
Niet opgenomen	1	4	1	4	3	13	5	7
Geen verliescompensatierechten	1	4	3	13	4	17	8	11
Totaal	25	100	24	100	23	100	72	100

gen is dit niet het geval. Er zijn geen verschillen geïdentificeerd tussen de ondernemingen in de indices. Dit komt overeen met het onderzoek van Backhuijs en Roelofsens (2014). Overigens is het opvallend dat drie ondernemingen zonder verliescompensatierechten de opname van de rechten wel aanmerken als kritische inschatting.

Vervolgens onderzoeken we op welke wijze de verliescompensatierechten worden gekwantificeerd. De resultaten zijn opgenomen in tabel 12. Hieruit blijkt dat alle ondernemingen die de beschikbare verliescompensatierechten opnemen, het bedrag van de fiscale verliezen (bruto) vermelden. Een aantal ondernemingen, met name in de AEX, noemt ook het netto-effect op de (toekomstige) belastinglast (bruto verrekenbare verliezen x belastingtarief). In veel gevallen zijn de beschikbare verliescompensatierechten bruto vermeld, terwijl de geactiveerde rechten alleen netto opgenomen zijn. Dat maakt het complex om een overzicht van het bedrag van de totale compensabele verliezen te krijgen aangezien het nettobedrag alleen kan worden bepaald door te vermenigvuldigen met de tarieven in de desbetreffende jurisdictie. Een vergelijking tussen de beschikbare en de geactiveerde verliescompensatierechten is hierdoor niet goed mogelijk. Tot slot zijn er drie ondernemingen die wel te kennen geven beschikking te hebben over verliescompensatierechten, maar deze niet gekwantificeerd opnemen in de toelichting. Op basis van onze analyse veronderstellen we dat materialiteit hierbij een rol speelt.

IAS 12.81e vereist ook dat een afloopschema van de beschikbare verliescompensatierechten wordt gegeven, omdat verliescompensatierechten niet onder alle jurisdicties oneindig geldig zijn. Het is daarom van belang om inzicht te krijgen in het gedeelte van de ongebruikte rechten dat in de toekomst nog gebruikt kan worden en de rechten die op korte termijn verlopen. Bij 13 van de 64 ondernemingen met verliescompensatierechten (20%) ontbreekt dit afloopschema. Bij 12 ondernemingen (19%) is wel een schema opgenomen, maar daarbij zijn de bandbreedtes per categorie zo ruim dat

het de gebruiker in onze ogen onvoldoende inzicht geeft. In de overige 39 jaarrekeningen (61%) is een duidelijk afloopschema gepresenteerd.

Het laatste aspect dat we onderzoeken is de toelichting volgens IAS 12.82. Deze bepaling vereist immers dat onderbouwing voor de opname van actieve belastinglatenties wordt gegeven a) wanneer het gebruik van de compensatierechten afhankelijk is van toekomstige winsten, en b) wanneer er voor de onderneming sprake is van een recent verlies. In de onderzochte jaarrekeningen kunnen we wel achterhalen of er sprake is van actieve belastinglatenties die afhankelijk zijn van toekomstige winsten, maar niet of er in bepaalde jurisdicties sprake is van een 'recent loss'-situatie. In ons onderzoek hebben we daarom een algemeen beeld van de toelichting proberen te krijgen. Hieruit blijkt dat 11 ondernemingen (17%) een duidelijke onderbouwing hebben opgenomen waarin het specifieke recente verlies wordt aangeduid of waarin de inschatting voor toekomstige winsten uiteen wordt gezet. Bij 22 ondernemingen (34%) is geen onderbouwing aangetroffen. Bij de overige 31 ondernemingen (49%) is wel een toelichting opgenomen maar deze is zeer algemeen met als enige argument dat alleen voor het opgenomen gedeelte voldoende toekomstige winsten werden verwacht. Dit duidt op standaardteksten ('boilerplate language') en onze aanbeveling is om de overwegingen specifiekere toe te lichten. Dit is onder meer van belang omdat juist deze verliescompensatierechten een groot effect kunnen hebben op de effectieve belastingdruk, zoals in paragraaf 4 naar voren kwam.

5.2 Best practice

Op basis van ons onderzoek en de bevindingen in paragraaf 5.1, kunnen we concluderen dat de kwaliteit van de toelichting op verliescompensatierechten per onderneming sterk verschilt, waarbij de vereisten van IAS 12.81 en IAS 12.82 niet altijd geheel worden nageleefd. In figuur 3 is een 'best practice' opgenomen uit de jaarrekening van Advanced Metallurgical Group. Hierin worden duidelijk toegelicht de totale verliescompensatierechten en het gedeelte hiervan dat is geactiveerd. Daarnaast wordt uitgebreid toegelicht waarom deze rechten al dan niet zijn geactiveerd. Voorts wordt in een afloopschema weergegeven wat de looptijd van de verrekenbare verliezen is.

6 Toelichtingen omtrent onzekere belastingposities

De ESMA heeft in het public statement in oktober 2014 ook de verwerking en waardering van onzekere belastingposities aangemerkt als aandachtspunt voor de jaarrekeningen over 2014. Zo verwacht de ESMA dat ondernemingen op basis van IAS 1.117 en IAS 1.122 de verslaggevingsgrondslagen voor onzekere belastingposities opnemen.

Figuur 3 Verliescompensatierechten. Advanced Metallurgical Group (AMG), Annual report 2014, p. 89

RECOGNIZED DEFERRED TAX ASSETS AND LIABILITIES

Deferred tax assets and liabilities have been recognized in respect of the following items:

	Consolidated statement of financial position				Consolidated income statement	
	Assets		Liabilities		2014	2013
	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Inventories	35,019	30,540	355	1,000	(9,339)	13,847
Long term contracts	—	—	43,291	39,400	9,302	(15,058)
Prepays and other current assets	10	9	—	37	(1)	(70)
Property, plant and equipment	740	677	12,387	8,378	5,473	(4,118)
Deferred charges and non- current assets	3,922	6,334	4,648	1,644	599	(7,501)
Accruals and reserves	7,063	3,707	811	1,008	(201)	3,676
Environmental liabilities	824	1,025	271	307	108	(548)
Retirement benefits	16,631	18,168	—	—	(5)	(2,097)
Tax loss and tax credit carryforwards	27,215	15,196	19	—	(16,655)	(1,359)
Tax assets and liabilities	91,424	75,656	61,782	51,774		
Set off of tax	(53,521)	(48,653)	(53,521)	(48,653)		
Net tax assets and liabilities	37,903	27,003	8,261	3,121		
Deferred tax benefit					(10,719)	(10,510)

During the year ending December 31, 2014, the Company recorded income tax benefit (expense) of \$1,558 (2013: \$483) related to cash flow hedges and (\$5,230) (2013: \$1,332) related to actuarial losses on defined benefit plans to other comprehensive income. During the year the company recorded a charge to OCI for the reversal of a deferred tax asset relating to pensions in the amount of (\$12,792) due to decreased financial performance and future profitability of certain German entities. The amount of the reversal is included in the actuarial losses stated above.

UNRECOGNIZED DEFERRED TAX ASSETS

The net deferred tax assets are fully recognized for each of the jurisdictions in which we operate with the exception of the following: (1) a German entity continues to not recognize a portion of tax loss carryforwards; (2) another German entity did not recognize the specific deferred tax asset recorded for the impact of assets impaired for book purposes and certain tax loss carryforwards; (3) a US entity was fully unrecognized for US Federal and state tax purposes with the exception of state deferred taxes for its ferrovanadium/ ferronickel-molybdenum business in 2013 but in 2014 they changed positions and recognized \$17,000 of their tax loss carryforwards; (4) Certain Dutch holding companies and operating companies in the UK, China, Turkey, India, Belgium and Mexico do not recognize benefits for their loss carryforward deferred tax assets because management has determined that they will not be able to generate future taxable profits for these respective entities. Certain deferred tax assets have not been recognized in respect of tax loss carryforwards and temporary differences as they may not be used to offset taxable profits elsewhere in the Company and they have arisen in subsidiaries that have been loss-making for some time. At December 31, 2014 there were gross unrecognized

tax loss carryforwards of \$36,680 from US operations which expire through 2033, and \$23,103 from German operations which do not expire, \$65,265 from Dutch operations which expire through 2023, \$4,382 from Brazil which do not expire and \$959 from Mexican operations which expire in 2024. At December 31, 2013 there were gross unrecognized tax loss carryforwards of \$98,065 from US operations which expire through 2033, and \$13,036 from German operations, which do not expire, \$12,350 from Canadian operations which expire through 2033, \$62,357 from Dutch operations which expire through 2022, \$14,283 from Brazil which do not expire and \$1,193 from Mexican operations which expire in 2023. Deferred tax assets and liabilities have not been recognized in respect of the following items:

Deferred tax assets and liabilities have not been recognized in respect of the following items:

	Assets	
	2014	2013
Inventories	625	204
Prepays and other current assets	—	(8)
Property, plant and equipment	(277)	956
Accruals and provisions	4,968	5,300
Deferred charges and non- current assets	16,940	18,718
Environmental liabilities	6,989	4,192
Retirement benefits	22,467	10,416
Tax loss and tax credit carryforwards	42,533	68,269
Net tax assets - unrecognized	94,245	108,047

Tabel 13 Onzekere belastingposities (n = 72)

	Index						Totaal	
	AEX		AMX		AScX			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Genoemd in verslaggevingsgrondslagen	6	24	2	8	3	13	11	15
Niet genoemd in verslaggevingsgrondslagen	19	76	22	92	20	87	61	85
Totaal	25	100	24	100	23	100	72	100
Genoemd als kritische inschatting	14	56	7	29	5	22	26	36
Niet genoemd als kritische inschatting	11	44	17	71	18	78	46	64
Totaal	25	100	24	100	23	100	72	100

Als het gaat om de specifieke toelichting op onzekere belastingposities verwijst IAS 12.88 gemakshalve naar IAS 37 *Voorzieningen, voorwaardelijke verplichtingen en voorwaardelijke activa*. Met andere woorden, onzekere belastingposities worden conform deze standaard toegelicht. Wat betreft de criteria voor de verwerking en waardering van onzekere belastingposities biedt IFRS momenteel (in tegenstelling tot US-GAAP¹⁴) geen steun. Wel is de IFRS Interpretation Committee (IFRIC) bezig met een interpretatie over dit onderwerp¹⁵. Daarom bevinden zich de verwerking van onzekere belastingposities en het verstrekken van specifieke toelichtingen hieromtrent in een gebied waarin IFRS weinig concrete handvatten geeft. De verwachting is dan gerechtvaardigd dat verslaggevingspraktijken uiteen zullen lopen hetgeen hierna zal worden onderzocht.

Onzekere belastingposities komen voor als gevolg van disputen met de belastingdienst of onduidelijkheden in de belastingwetgeving en/of rechtspraak. Ook komt het voor dat de onderneming nog aan het wachten is op een 'ruling' terwijl de jaarrekening al wel opgemaakt moet worden en derhalve de afspraak over de 'ruling' zo goed mogelijk moet worden ingeschat. Het is dan aan de onderneming, al dan niet met de hulp van externe belastingadviseurs, om in te schatten hoe groot de onzekerheid is dat een aanvullende belastingbetaaling zal volgen.

Van onze onderzoekspopulatie geven 19 ondernemingen (26% van de totale populatie, waarvan 13 AEX-fondsen, vijf AMX-fondsen en één AScX-fonds) in hun jaarrekening over 2014 aan een dispuut te hebben met een belastingdienst. Bij 13 van deze ondernemingen wordt in de jaarrekening niet specifiek benoemd wat de omvang is van de onzekere belastingpositie. Opvallend is dat bij twee van deze ondernemingen door de accountant wel specifiek een bedrag wordt genoemd

in de nieuwe controleverklaring. We hebben onderzoek gedaan naar de toelichting op onzekere belastingposities in de verslaggevingsgrondslagen en kritische inschattingen van het management. De resultaten zijn opgenomen in tabel 13.

Het valt ons in algemene zin op dat in de verslaggevingsgrondslagen de onzekere belastingposities soms wel genoemd worden, maar dat niet specifiek wordt ingegaan op de opnamecriteria en op de wijze van waardering, zoals IAS 1.117 aangeeft. Wel wordt vaak wat meer informatie gegeven over het geschil zelf, maar niet over hoe de onderneming tot een bepaalde voorziening is gekomen. Dit lijkt een kritische inschatting van het management te zijn (conform IAS 1.122), die niet voldoende wordt toegelicht in de jaarrekening. In het kader van de toelichtingsvereisten (van IAS 37) over dergelijke onzekere posities mag worden verwacht dat de onderneming concreter de onzekerheden voor wat betreft omvang (en timing) van kasstromen aangeeft. Deze analyse blijft bij de meeste ondernemingen achterwege.

7 Samenvatting en conclusies

De lasten uit hoofde van winstbelastingen staan onder grote publieke belangstelling. Kort gezegd richt die belangstelling zich op het door ondernemingen via de belastingautoriteiten afdragen van een maatschappelijk aanvaardbaar geacht deel van hun winst aan de overheden van de landen waar ze actief zijn. Zeker internationaal opererende ondernemingen hebben daarbij wellicht mogelijkheden in die landen hun fiscale winsten te maken waar zij minder winstbelasting betalen. Bij het bepalen van de belastinglast in de winsten-verliesrekening kunnen ondernemingen diverse onzekerheden tegenkomen. Te denken valt aan afwijkende boekwaarden van de activa en verplichtingen in de jaarrekening ten opzichte van die voor fiscale doeleinden, de onzekerheid van de conclusie van de fiscale autoriteiten over de fiscale aangifte van de onderneming, en het al dan niet in de toekomst kunnen compenseren van eerder geleden fiscale verliezen. Het opstellen van een jaarrekening kan echter niet wachten tot (wellicht jaren later) deze onzekerheden zijn verdwenen.

In deze bijdrage hebben we in de jaarrekeningen en bestuursverslagen over 2014 van 72 ondernemingen die in Nederland zijn genoteerd aan de AEX, AMX en AScX, onderzocht wat zij over fiscale zaken en posities vermelden, hoe groot de winstbelasting is en wat zij hierover toelichten, en ten slotte wat zij over fiscale onzekerheden aangeven.

Met betrekking tot bestuursverslagen zijn er geen verplichtingen om over het belastingbeleid van de onderneming iets te zeggen. Toch doet 35% van de onderne-

mingen dat, met name AEX-ondernemingen (bijna 50%). In de risicomanagementparagraaf van het bestuursverslag over 2014 werd door 56% van de ondernemingen aandacht aan belastingen gegeven. Graag zin veranderen in: "Zij noemen daarbij in het bijzonder het voldoen aan wet- en regelgeving en veranderen de belastingwetgeving als belangrijkste risico's."

Op basis van de IFRS en in het bijzonder IAS 12 over Winstbelasting nemen ondernemingen de last uit hoofde van winstbelasting in hun jaarrekening op. De gemiddelde effectieve belastingdruk volgens de onderzochte jaarrekeningen over 2014 bedraagt 95%. Hierbij moet worden aangetekend dat de effectieve belastingdruk per afzonderlijke onderneming enorm verschild en ligt tussen +2974% en -/84%. Belangrijke oorzaken voor het verschil tussen de effectieve belastingdruk en het in Nederland geldende tarief van 25% zijn volgens de onderzochte jaarrekeningen gelegen in het gebruik van belastingfaciliteiten en voorwaartse verliescompensatie. Bij de grootste ondernemingen die zijn opgenomen in de AEX, komen we deze effecten in mindere mate tegen. Wel hebben deze ondernemingen in het algemeen een wat lagere effectieve belastingdruk.

Het gebruik van voorwaartse verliescompensatie resulteert in het opnemen van een actieve belastinglatentie. Dit veronderstelt derhalve dat de onderneming de eerder geleden fiscale verliezen in de toekomst verwacht te kunnen verrekenen. Incidenteel kunnen de effecten van het gebruik van voorwaartse verliescompensatie groot zijn. Niettemin constateren we dat ondernemingen hun toelichting over die verwachtingen kunnen verbeteren.

Over onzekere belastingposities hebben we in de jaarrekeningen over 2014 beperkt gekwantificeerde informatie aangetroffen. Enerzijds leidt dit ertoe dat de ge-

bruikers van jaarrekeningen over mogelijke toekomstige kasstromen niet heel veel te weten kunnen komen. Anderzijds kan het doen van concrete uitspraken over dergelijke posities ondernemingen schaden bij hun gesprekken hierover met de fiscale autoriteiten. Dit is voor iedere onderneming een complexe afweging tussen de belangen van de gebruikers van haar jaarrekening in het algemeen aan de ene kant en de gevolgen voor haar relatie met een van de gebruikers van haar jaarrekening (de fiscale autoriteiten) aan de andere kant.

De conclusie op basis van ons onderzoek is dat de omvang van de belastinglast in de winst-en-verliesrekening veel onzekerheden kent. Het concluderen over de aanvaardbaarheid van de effectieve belastingdruk van een onderneming vraagt dus een goede beoordeling van de verwerking van de fiscale onzekerheden. We hopen dat dit artikel aan de kwaliteit van deze beoordeling zal bijdragen. En uiteraard spreken wij, tot slot, de hoop uit dat ondernemingen zich zullen laten inspireren door de in deze bijdrage opgenomen 'best practices' en de door ons geconstateerde 'ruimtes voor verbetering' zullen benutten. ■

P.G. de Heer MSc EMA RA is als accountant werkzaam bij PwC en universitair docent externe verslaggeving aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Mr. drs. J.B. Backhuijs RA is senior director bij het vaktechnisch bureau van de accountants van PwC (National Office).

Prof. dr. R.L. ter Hoeven RA is partner op het vaktechnisch centrum van Deloitte Accountants en hoogleraar externe verslaggeving aan de Rijksuniversiteit Groningen. De auteurs hebben deze bijdrage geschreven op persoonlijke titel. Zij bedanken Marcel Visser voor zijn waardevolle bijdrage aan het empirisch onderzoek.

Noten

1 ■ Een bekend voorbeeld van een dergelijke ruling is de 'advanced pricing agreement' die de Amerikaanse koffieketen Starbucks in 2007 met de Nederlandse fiscus heeft gemaakt. Ten tijde van afronding van dit artikel is bekend gemaakt dat de Europese Commissie in deze 'ruling' een vorm van illegale staatssteun ziet. Dit oordeel zal waarschijnlijk worden aangevochten door de Nederlandse overheid alsook door Starbucks zelf.

2 ■ Overigens kun je de vraag stellen of een belastinglatentie überhaupt voldoet aan de definitie van actief respectievelijk verplichting in het Conceptual Framework (par. 4.4). Immers, een actieve latentie is pas realiseerbaar indien de onderneming op een moment in de toekomst een

zodanig fiscaal resultaat behaalt dat die kan worden verrekend. En een passieve latentie is pas verschuldigd op het moment in de toekomst dat de onderneming de hogere boekwaarde van het actief in de jaarrekening ook in fiscale zin realiseert. Het in de balans verwerken van een belastinglatentie lijkt dus vooruit te lopen op het feit dat de onderneming pas in de toekomst aan een voorwaarde voor afwikkeling ervan zal voldoen. Misschien dat het nieuwe Conceptual Framework een duidelijker principiële antwoord op de vraag over het (moment van) verwerken van belastinglatenties kan geven (zie ook Backhuijs, 2015).

3 ■ De categorieën speerpunten in het belastingbeleid van ondernemingen zijn als volgt ge-

definieerd:

Compliance: voldoen aan de belastingwetgeving in het desbetreffende land om claims of reputatieschade te voorkomen.

Minimalisatie/efficiëntie: streven naar een zo laag mogelijke belastingverplichting aan nationale overheden door het bewust structureren van financiële processen en investeringen.

Transparantie: geven van inzicht aan belanghebbenden (communicatie met de belastingdienst en het opnemen van toelichtingen voor overige stakeholders) over het belastingbeleid van de onderneming.

Maatschappelijke waardecreatie: leveren van (duurzame) toegevoegde waarde van de onder-

neming aan de maatschappij door het afdragen van belastingen.

4 In het onderzoek van VBDO wordt geconstateerd dat 45% van de populatie melding maakt van belastingbeleid in het bestuursverslag. De VBDO constateert dat dit percentage een aanzienlijke verbetering is ten opzichte van het boekjaar 2013 toen dit percentage nog maar 16% was.

5 Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Zie voor de richtlijnen de website: <http://www.oecd.org/tax/guidance-on-transfer-pricing-documentation-and-country-by-country-reporting-9789264219236-en.htm>.

6 Naar verwachting ontstaat in Nederland een verplichting tot 'country by country reporting' voor ondernemingen die aan bepaalde eisen voldoen, door aanpassing van BW 2 Titel 9 per 1 januari 2016.

7 Dit betreffen risico's gerelateerd aan winstbelastingen in brede zin, zoals het (niet) voldoen aan wet- en regelgeving ('compliance'), veranderende belastingwetgeving door nationale overheden, onzekere belastingposities, en onzekerheid over de toekomstige prestaties die kunnen leiden tot het al dan niet activeren van belastinglatenties.

8 Het toepasselijke belastingtarief is het belastingtarief in het land van vestiging of het gemiddelde tarief van een internationaal gevestigde onderneming. Het gemiddelde tarief is normaliter het gewogen gemiddelde van de tarieven in de landen waar de groepsmaatschappijen belasting

dienen af te dragen.

9 De gemiddelde effectieve belastingdruk is berekend door de som van de effectieve belastingpercentages te delen door het aantal ondernemingen in de populatie ($n = 72$). De beschrijvende statistiek is middels een vergelijkbare methodiek berekend.

10 Bij de aansluiting van de effectieve belastingdruk zijn de volgende categorieën van oorzaken onderscheiden:

Correctie toepasselijke tarief: afwijking van het toepasselijke tarief van de onderneming ten opzichte van het Nederlandse vennootschapsbelasting tarief (25%). Dit wordt met name veroorzaakt door afwijkende belastingtarieven in andere landen waar de onderneming actief is.

Belastingfaciliteiten: specifieke faciliteiten in de lokale belastingwetgeving waar ondernemingen gebruik van kunnen maken, voornamelijk om de belastingdruk te verminderen (b.v. vrijstellingen). *Mutatie latenties voor verliescompensatie:* mutatie in het recht (actief) om fiscale verliezen te verrekenen met toekomstige fiscale winsten om zo de belastingdruk in de toekomst te verminderen.

Mutatie latenties voor tijdelijke verschillen: mutatie in tijdelijke verschillen (die optreden door verschillen tussen de waardering van de activa en verplichtingen van de onderneming in de jaarrekening en voor fiscale doeleinden), door bijvoorbeeld schattingswijzigingen.

Bronbelasting: belasting die in het buitenland wordt geheven op rente, royalty's of dividend,

waarvoor dankzij verdragen tussen het buitenland en Nederland het recht bestaat op vrijstelling of teruggaaf.

Verandering belastingtarieven: aanpassing in de belastingtarieven van landen waar de onderneming belasting afdraagt.

Aanpassing vorig boekjaar: aanpassing in de jaarrekening van de over een voorgaand boekjaar berekende last, die een effect heeft op de belastingdruk in het huidige jaar.

Overig: door de onderneming als sluitpost gebruikt in de aansluiting waardoor een kwalitatieve toelichting ontbreekt.

11 De percentages in de tabel zijn berekend door het totale procentuele effect te delen door het aantal ondernemingen ($n = 72$). Hierbij moet worden opgemerkt dat de tabel op totaalniveau geen aansluiting betreft, maar slechts de significante factoren in een aansluiting tracht te identificeren.

12 Een negatief percentage betekent een verlaging van de effectieve belastingdruk ten opzichte van het toepasselijke tarief, en een positief percentage impliceert een verhoging.

13 Frequentie van voorkomen van actieve belastinglatenties en hun relatieve belang is ook aangetoond door Gürkan en Ter Hoeven (2015) in hun studie naar de relatie tussen actieve belastinglatenties en kapitaalsturing bij banken.

14 FASB Interpretation No. 48.

15 Zie hiervoor de website: <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/IAS-12-Measurement-income-tax-uncertain-tax-position/Pages/Home.aspx>.

Literatuur

- Autoriteit Financiële Markten (2011). *Aandachtspunten Financiële Verslaggeving 2011, Toezicht Financiële Verslaggeving*. Geraadpleegd op: www.afm.nl.
- Backhuijs, J.B., & Mertens, G.M.H. (2013). Informatie over convenanten en (her)financieringen in jaarrekeningen van Nederlandse ondernemingen. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 87(12), 538-554.
- Backhuijs, J.B., & Roelofsen, E.M. (2014). Kritische grondslagen en schattingsonzekerheden in de jaarrekening. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 88(12), 479-491.
- Backhuijs, J.B. (2015). De onderneming, de overheid en normale marktpartijen. *ControllersMagazine*, 2015, januari/februari, 22.
- Brouwer, A., Naarding, E., & Stoffelen, S. (2012). De waardering van actieve belastinglatentie en de impact op de effectieve belastingdruk onder IAS 12. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 86(1), 23-32.
- European Securities and Markets Authority (ESMA) (2014). Public Statement - European common enforcement priorities for 2014 financial statements, 28 October. Geraadpleegd op http://www.esma.europa.eu/system/files/2014_1309_esma_public_statement_-_2014_european_common_enforcement_priorities.pdf.
- Financial Accounting Standards Board (FASB), (2006). FASB Interpretation No. 48, Accounting for uncertainty in income taxes. Norwalk, Connecticut. Geraadpleegd op <http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs&blobkey=id&blobwhere=1175820931560&blobheader=application/pdf>.
- Gürkan, H., & Hoeven, R.L. ter (2015). Kapitaalsturing via actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 89(7/8), 253-264.
- Naarding, E.W.J., & Langendijk, H.P.A.J. (2007). De waarderelantie van actieve belastinglatenties in Nederland. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 81(7), 388-396.
- Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO), (2015). *Tax transparency benchmark 2015*. Utrecht: VBDO. Geraadpleegd op http://www.vbdo.nl/files/news/VBDO_TaxTransparencyBenchmark2015.pdf.

Appendix 1 Onderzochte jaarrekeningen 2014

Onderneming	Index	Bedrijfstak
Aalberts Industries N.V.	AEX	Productie
Accell N.V.	AScX	Productie
Advanced Metallurgical Group N.V.	AScX	Productie
Aegon N.V.	AEX	Financiële instelling
Air France-KLM N.V.	AMX	Dienstverlening
AKZO Nobel N.V.	AEX	Productie
Altice N.V.	AEX	(Tele)communicatie
Amsterdam Commodities N.V.	AScX	Financiële instelling
Aperam N.V.	AMX	Productie
Arcadis N.V.	AMX	Dienstverlening
ArcelorMittal N.V.	AEX	Productie
ASM International	AMX	Productie
ASML N.V.	AEX	Productie
Batenburg Techniek N.V.	AScX	Productie
BE Semiconductor industries N.V.	AMX	Productie
Beter Bed N.V.	AScX	Productie
BinckBank N.V.	AMX	Financiële instelling
Boskalis Westminster N.V.	AEX	Productie
Brunel International N.V.	AMX	Dienstverlening
Corbion N.V.	AMX	Productie
Delta Lloyd N.V.	AEX	Financiële instelling
DocData N.V.	AScX	Dienstverlening
DPA Group N.V.	AScX	Dienstverlening
Esperite N.V.	AScX	Productie
Fagron N.V.	AMX	Handel
Fugro N.V.	AEX	Dienstverlening
Galapagos N.V.	AMX	Productie
Gemalto N.V.	AEX	Productie
Grontmij N.V.	AScX	Dienstverlening
Heijmans N.V.	AScX	Productie
Heineken N.V.	AEX	Productie
ICT Automatisering N.V.	AScX	Dienstverlening
IMCD N.V.	AMX	Handel
Imtech N.V.	AMX	Productie
ING Group N.V.	AEX	Financiële instelling

Kas Bank N.V.	AScX	Financiële instelling
Kendrion N.V.	AScX	Productie
Koninklijke Ahold N.V.	AEX	Handel
Koninklijke BAM-Groep N.V.	AMX	Productie
Koninklijke Brill N.V.	AScX	Productie
Koninklijke DSM N.V.	AEX	Productie
Koninklijke KPN N.V.	AEX	(Tele)communicatie
Koninklijke Ten Cate N.V.	AMX	Productie
Koninklijke Vopak N.V.	AMX	Energie
Koninklijke Wessanen N.V.	AScX	Productie
Macintosh Retail N.V.	AScX	Handel
Nationale-Nederlanden N.V.	AEX	Financiële instelling
Nedap N.V.	AScX	Productie
Neways N.V.	AScX	Productie
NSI N.V.	AMX	Financiële instelling
Nutreco N.V.	AMX	Productie
OCI N.V.	AEX	Productie
Ordina N.V.	AScX	Dienstverlening
Philips N.V.	AEX	Productie
PostNL N.V.	AMX	(Tele)communicatie
Randstad N.V.	AEX	Dienstverlening
Reed Elsevier N.V.	AEX	Dienstverlening
Royal Dutch Shell Plc.	AEX	Energie
SBM Offshore N.V.	AEX	Energie
Sligro Food Group N. V.	AMX	Handel
Stern Group N.V.	AScX	Handel
Telegraaf Media Groep N.V.	AScX	(Tele)communicatie
TKH Group N.V.	AMX	(Tele)communicatie
TNT Express N.V.	AEX	(Tele)communicatie
TomTom N.V.	AMX	Dienstverlening
Unibail-Rodamco N.V.	AEX	Financiële instelling
Unilever N.V.	AEX	Productie
Value8 N.V.	AScX	Dienstverlening
Vastned Retail N.V.	AMX	Financiële instelling
Wereldhave N.V.	AMX	Financiële instelling
Wolters Kluwer N.V.	AEX	Dienstverlening